

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۰۱/۲۵

تاریخ بررسی مقاله: ۸۹/۰۷/۲۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۰۲/۱۱

مجله دست آوردهای روان‌شناختی

(علوم تربیتی و روان‌شناسی)

دانشگاه شهید چمران اهواز، بهار و تابستان ۱۳۸۹

دوره چهارم، سال ۱۷-۳، شماره ۱

صص: ۸۹-۱۰۲

بررسی ارتباط میان ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهر اهواز

کریم سواری*

کیومرث بشلیده**

چکیده

هدف از انجام این تحقیق، تعیین رابطه ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان بوده است. به همین منظور از بین دانش‌آموزان دختر و پسر پایه سوم دبیرستان‌های شهر اهواز ۲۰۰ نفر (۱۰۰ پسر و ۱۰۰ دختر) به شیوه خوشه‌ی چند مرحله‌ی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ی کوتاه ۶۰ سؤالی مک‌کری و کاستا (۱۹۸۵) و پرسشنامه فرسودگی مدرسه‌ی ساملا-آرو و همکاران (۲۰۰۹) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه استفاده شد. یافته‌ها نشان داده‌اند که ویژگی‌های شخصیتی روان رنجورخویی و توافق‌پذیری با فرسودگی تحصیلی همبستگی مثبت و ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و بازبودن با فرسودگی تحصیلی همبستگی منفی دارند. بین ویژگی‌های شخصیتی وجدانی بودن و فرسودگی تحصیلی همبستگی معنی‌داری به دست نیامد. همچنین، نتیجه‌ی رگرسیون چندگانه با روش گام به گام نشان داده است که ویژگی‌های شخصیتی توافق‌پذیری و برون‌گرایی، بهترین پیش‌بینی‌کننده‌ی فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان به شمار می‌روند.

کلید واژگان: فرسودگی تحصیلی، روان رنجورخویی، توافق‌پذیری، بازبودن، وجدانی بودن، برون‌گرایی

sevari1347@yahoo.com

* استادیار دانشگاه پیام نور استان خوزستان (نویسنده مسؤل)

kbeshlidehali@yahoo.com

** استادیار دانشگاه شهید چمران اهواز

مقدمه

اصطلاح فرسودگی تحصیلی^۱ ابتدا توسط فریدونبرگر^۲ (۱۹۷۴)، برای مشخص ساختن حالات روان‌شناختی داوطلبانی که در مؤسسات بهداشتی کار می‌کردند، مورد استفاده قرار گرفت. به اعتقاد ماسلاش و گلدبرگ^۳ (۱۹۹۸) فرسودگی، یک نشانگان روان‌شناختی است که از سه بعد خستگی هیجانی^۴ مسخ شخصیت^۵ و کاهش کفایت شخصی^۶ تشکیل شده است. با توجه به تأثیرات ناتوان‌کننده‌ی فرسودگی تحصیلی، برخی از پژوهشگران توجه خود را روی عامل‌های دخیل و یا مرتبط با آن متمرکز کرده‌اند. در زمینه‌ی عامل‌های مرتبط با فرسودگی تحصیلی، بررسی‌های زیادی انجام شده و در این زمینه به عامل‌های متعددی اشاره شده است. شایان ذکر است که هر چند در آغاز موضوع فرسودگی در محیط‌های کاری مطرح شده است، اما پژوهش‌های فراوانی به بررسی فرسودگی در موقعیت‌های تحصیلی و تأثیری که فرسودگی می‌تواند بر بهزیستی دانش‌آموزان داشته باشد پرداخته‌اند (شافلین، مارتینز، مارکوزپینتو، سلاوانا و بیکر^۷، ۲۰۰۲ و شافلین، سلاوانا، گونزالز روما و بیکر^۸، ۲۰۰۲). از طرف دیگر برخی از پژوهشگران استرس‌های محیط آموزشی را در ایجاد فرسودگی تحصیلی بسیار نیرومند تلقی می‌کنند (دورا، اکسترمر، ری، فرناندز-بروکال و منتالبان^۹، ۲۰۰۶).

در این خصوص که تعریف شخصیت چیست بین صاحب‌نظران اختلاف نظر وجود دارد و بسته به اینکه هر کدام یک از چه دیدگاهی تبعیت کنند تعریف می‌شود. در این راستا برخی معتقدند که شخصیت بیانگر آن دسته از ویژگی‌های فردی افراد است که الگوی ثابت رفتاری آنها را نشان می‌دهد (پروین، ۱۹۸۹، ترجمه جوادی و کدیور، ۱۳۷۸). در این پژوهش ویژگی‌های شخصیتی شامل ویژگی‌های روان رنجورخویی، باز بودن، برون‌گرایی، و جوانی بودن و توافق می‌باشد. به عبارت دیگر از جمله عوامل مرتبط با فرسودگی، ویژگی‌های

- 1- Academic burnout
- 2- Freudenberger
- 3- Maslach & Goldberg
- 4- Emotional exhaustion
- 5- Depersonalization
- 6- lack of personal accomplishment
- 7- Schaufeli, Martínez, Marqués-Pinto, Salanova, & Bakker
- 8- Salanova, & González-Romá
- 9- Durán, Extremera, Rey, Fernández-Berrocal, & Montalbán

شخصیتی هستند، که به نظر می‌رسد نقش مهمی در ایجاد فرسودگی تحصیلی داشته باشند. برای نمونه، میچلسون و برنز (۱۹۹۸) در پژوهشی دریافتند که میان دو بعد فرسودگی یعنی کفایت شخصی و فرسودگی هیجانی با کمال‌گرایی جامعه‌مدار همبستگی مثبت وجود دارد. در همین راستا، زنگ، گان و چام^۱ در پژوهشی که بر روی ۴۸۲ دانشجوی فارغ‌التحصیل انجام دادند، میان ابعاد نوروپیک کمال‌گرایی با فرسودگی، همبستگی مثبت گزارش دادند. ملیز و هوبنر^۲ (۱۹۹۸) و کاستا و مک کری^۳ (۱۹۹۹) در بررسی‌های خود نشان دادند که عامل‌های شخصیتی روان‌رنجورخویی^۴ و برون‌گرایی^۵ با عامل‌های سه‌گانه‌ی فرسودگی (خستگی هیجانی، مسخ شخصیت و کاهش کفایت شخصی) در ارتباط هستند. زلارس، پیروی و هوچارتر^۶ (۲۰۰۰) نیز، طی مطالعه‌ی به این نتیجه رسیدند که بین عامل شخصیتی باز بودن^۷ و کفایت شخصی همبستگی مثبت و بین عامل شخصیتی باز بودن و مسخ شخصیت همبستگی منفی وجود دارد. همچنین، از بین ابعاد شخصیتی پنج‌گانه فقط عامل شخصیتی روان‌رنجورخویی به طور معنی‌داری خستگی هیجانی پرستاران را پیش‌بینی کرده بود. این پژوهشگران، نشان دادند که دو عامل شخصیتی روان‌رنجورخویی و برون‌گرایی با خستگی هیجانی، عامل شخصیتی توافق‌پذیری با مسخ شخصیت و دو عامل شخصیتی باز بودن و برون‌گرایی با کفایت شخصی همبسته هستند.

بیکر، دماروتی و شائوفلی^۸ (۲۰۰۲) طی مطالعه‌ی به این نتیجه رسیدند که عامل شخصیتی برون‌گرایی با خستگی هیجانی و مسخ شخصیت، همبستگی منفی و با کفایت شخصی، همبستگی مثبت دارد. همچنین، بین عامل شخصیتی وجدانی بودن^۹ و کفایت شخصی همبستگی مثبتی به دست آمد. بوریش^{۱۰} (۲۰۰۲) نیز طی مطالعه‌ی نشان داد که عامل شخصیتی روان‌رنجورخویی با خستگی هیجانی، عامل برون‌گرایی با کفایت شخصی و

- 1- Zhang, Gan, & Cham
- 2- Mills & Huebner
- 3- Costa & McCare
- 4- Neuroticism
- 5- Extraversion
- 6- Zellars, Perrewe, & Hochwarter
- 7- Openness
- 8- Bakker, Demerouti, & Schaufeli
- 9- consciences
- 10- Burisch

عامل‌های باز بودن و روان رنجورخویی با مسخ شخصیت در ارتباط هستند. در پژوهشی دیگر که توسط دری، بلانکین، آگیس، اندلر، زئالی و وود^۱ (۱۹۹۶) انجام شده است، بین عامل شخصیتی توافق‌پذیری^۲ و مسخ شخصیت، یک رابطه‌ی منفی به دست آمده است. پیدمونت^۳ (۱۹۹۳)، به این نتیجه رسید که عامل شخصیتی توافق‌پذیری با خستگی هیجانی همبستگی منفی و با کفایت شخصی همبستگی مثبت دارد. پژوهش‌های انجام شده توسط پیدمونت (۱۹۹۳)، دری و همکاران (۱۹۹۶) و دری، واتسون و هاگستون^۴ (۲۰۰۳)، نشان داده‌اند که بین عامل شخصیتی وجدانی بودن و کفایت شخصی همبستگی مثبت وجود دارد.

همچنین، پیدمونت (۱۹۹۳)، استبرگ، ویلیامسون، گورساج و ریدلی^۵ (۱۹۹۴)، فرانسیس، لوئدن و روتلدج^۶ (۲۰۰۴) و میچلسون، ویلمسن، کرون، دی‌وریس و ون‌هیک^۷ (۲۰۰۴) در بررسی‌های خود به این نتیجه رسیدند که بین عامل شخصیتی برون‌گرایی و خستگی هیجانی همبستگی منفی وجود دارد. فرانسیس و همکاران (۲۰۰۴) همچنین، نشان داده‌اند که بین عامل شخصیتی برون‌گرایی و مسخ شخصیت و بین روان رنجورخویی و کفایت شخصی در روحانیون رُم رابطه‌ی منفی معنی‌داری وجود دارد.

در یک پژوهش دیگر، لپاین، لپاین و جکسون^۸ (۲۰۰۴) به این نتیجه رسیدند که بین عامل شخصیتی وجدانی بودن و خستگی هیجانی همبستگی منفی وجود دارد. در پژوهش بوهرلر و لاند^۹ (۲۰۰۳) مشخص شد افرادی که روان رنجورخویی بالاتری داشتند، سطوح بالاتری از خستگی هیجانی و مسخ شخصیت را تجربه کرده بودند. شیمیزوتانی^{۱۰} و همکاران (۲۰۰۸) نیز، نشان داده‌اند که عامل شخصیتی روان آزردہ‌خویی با فرسودگی همبستگی مثبت و برون‌گرایی با فرسودگی همبستگی منفی دارد.

1- Deary, Blenkin, Agius, Endler, Zealley, & Wood

2- agreeable

3- Piedmont

4- Watson & Hogston

5- Eastburg, Williamson, Gorsuch & Ridley

6- Fransis, Loudon, & Rutledge

7- Michelson, Willemsen, Croon, De Vries & Van Heck

8- LePine, LePine & Jackson

9- Buhler & Land

10- Shimizutani

با توجه به پیامدهای منفی فرسودگی تحصیلی، لازم است که پژوهشگران، عامل‌های مهم و تأثیرگذار مرتبط با آن را شناسایی نمایند؛ تا از این رهگذر، درک روشن‌تری از این پدیده حاصل گردیده و برنامه‌های مداخله‌ی بر اساس آن صورت گیرد. علاوه بر این، در خصوص فرسودگی تحصیلی تاکنون در ایران تحقیقات چندانی صورت نگرفته است. بنابراین، تحقیق حاضر با عطف به ضرورت‌های ذکر شده اجرا شده است و فرضیه‌های زیر را بررسی می‌کند:

۱. بین عامل شخصیتی روان‌رنجورخویی و فرسودگی تحصیلی رابطه‌ی مثبت وجود دارد.

۲. بین عامل شخصیتی توافق‌پذیری و فرسودگی تحصیلی رابطه منفی وجود دارد.
۳. بین عامل شخصیتی وجدانی بودن و فرسودگی تحصیلی رابطه منفی وجود دارد.
۴. بین عامل شخصیتی بازبودن و فرسودگی تحصیلی رابطه منفی وجود دارد.
۵. بین عامل شخصیتی برون‌گرایی و فرسودگی تحصیلی رابطه منفی وجود دارد.
۶. بین روان‌رنجورخویی، توافق‌پذیری، وجدانی بودن، بازبودن، برون‌گرایی و فرسودگی تحصیلی ارتباط چندگانه وجود دارد.

روش

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

دانش‌آموزان دختر و پسر سوم دبیرستان ناحیه ۳ آموزش و پرورش اهواز، جامعه‌ی آماری بودند که از بین دبیرستان‌های آن ناحیه ده مدرسه (۵ دبیرستان دخترانه و ۵ دبیرستان پسرانه) به شکل تصادفی انتخاب و از هر مدرسه ۲۰ نفر به شکل تصادفی ساده انتخاب شدند و بدین ترتیب ۱۰۰ دانش‌آموز پسر و ۱۰۰ دانش‌آموز دختر در این تحقیق شرکت داده شد.

طرح پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی و با روش همبستگی است. پژوهش همبستگی به بررسی رابطه یک به یک متغیرها می‌پردازد. همچنین، در این تحقیق از تحلیل رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی متغیر ملاک با استفاده از متغیرهای پیش‌بین استفاده شده

است. در چنین پژوهش‌هایی محقق به دنبال بررسی روابط احتمالی بین متغیرهای مورد مطالعه می‌باشد. هدف اصلی در این طرح‌ها کشف روابط علت و معلولی بین متغیرها نیست، بلکه هدف، مطالعه‌ی میزان تغییرات در یک متغیر در اثر تغییرات در یک یا چند متغیر دیگر است (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۸۶).

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه‌ی ویژگی‌های شخصیتی NEO-PR. برای اندازه‌گیری ویژگی‌های شخصیتی از پرسشنامه کوتاه ۶۰ سؤالی مک کری و کاستا (۱۹۸۵) استفاده شده است. این پرسشنامه از پنج حیطه تشکیل شده است. این پنج حیطه عبارتند از: روان رنجورخویی، برون‌گرایی، باز بودن، توافق‌پذیری و وجدانی بودن. هر یک از این پنج حیطه دارای ۱۲ سؤال می‌باشند و شیوه‌ی نمره‌گذاری سؤالات بر اساس مقیاس پنج درجه‌ی لیکرت کاملاً مخالفم (۰)، مخالفم (۱)، نظری ندارم (۲)، موافقم (۳) و کاملاً موافقم (۴) صورت می‌گیرد. پایایی این پرسشنامه به وسیله‌ی مک کری و کاستا (۲۰۰۴) برای روان رنجورخویی (۰/۸۶)، برون‌گرایی (۰/۸۰)، باز بودن (۰/۷۵)، توافق‌پذیری (۰/۶۹) و وجدانی بودن (۰/۷۹) گزارش شده است (به نقل از عطاری، امان الهی فرد و مهربانی‌زاده هنرمند، ۱۳۸۵). مک کری و کاستا (۲۰۰۴) ضریب همبستگی این آزمون را با آزمون نئو ۲۴۰ سؤالی برای پنج عامل روان رنجورخویی (۰/۸۳)، برون‌گرایی (۰/۸۳)، باز بودن (۰/۹۱)، توافق‌پذیری (۰/۷۶) و وجدانی بودن (۰/۸۶) به دست آورده‌اند. کیامهر (۱۳۸۱) ضریب همبستگی این آزمون را با آزمون ۲۴۰ سؤالی نئو برای پنج عامل روان رنجورخویی (۰/۷۵)، برون‌گرایی (۰/۹۱)، باز بودن (۰/۷۱)، توافق‌پذیری (۰/۷۸) و وجدانی بودن (۰/۷۵) به دست آورد (به نقل از عطاری و همکاران، ۱۳۸۵). در این مطالعه پایایی پرسشنامه با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آمد.

فرسودگی تحصیلی. برای اندازه‌گیری این متغیر از پرسشنامه فرسودگی مدرسه‌ی ساملا-آرو، کیورو، لسکینن و نارمی^۱ (۲۰۰۹) استفاده شد. سازندگان، ماده‌های این پرسشنامه را از طریق تحلیل عاملی^۲ به دست آوردند. این پرسشنامه از ۹ ماده و سه عامل به قرار زیر (عامل

1- Salmela-Aro, Kiuru, Leskinen & Nurmi

2- Factor analysis

اول خستگی مفرط از فعالیت‌های مدرسه^۱ مرکب از ۴ ماده، عامل دوم بدبینی نسبت به معنای مدرسه^۲ مرکب از ۳ ماده و عامل سوم احساس بی‌کفایتی در مدرسه^۳ مرکب از ۲ ماده) تشکیل شده است. پاسخ‌ها به صورت کاملاً موافق (۶)، موافق (۵)، تا حدی موافق (۴)، مخالف (۳) تا حدی مخالف (۲) و کاملاً مخالف (۱) نمره‌گذاری می‌شود. ساملا- آرو و همکاران (۲۰۰۹) آلفای کرونباخ این پرسشنامه را برای خستگی مفرط از فعالیت‌های مدرسه ۰/۸۰ برای بدبینی نسبت به معنای مدرسه ۰/۸۰ و برای احساس بی‌کفایتی در مدرسه ۰/۶۷ محاسبه کردند. این پرسشنامه برای اولین بار توسط سواری (۱۳۸۸) ترجمه و روی دانش‌آموزان سوم دبیرستانی اجراء و آلفای کرونباخ آن ۰/۶۴ محاسبه شد و برای تعیین روایی آن از پرسشنامه خوداثربخشی ادراک شده^۴ شوارزر و جروسالم^۵ (۲۰۰۰) استفاده شد و مقدار همبستگی آن ۰/۱۶- به دست آمد.

یافته‌ها

برای آزمون فرضیه‌های ۱ تا ۵ از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. خلاصه نتیجه‌ها در جدول شماره ۱ آمده است.

مندرجات جدول شماره ۱ نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های شخصیتی روان رنجورخویی و فرسودگی تحصیلی ($r=0/14, p=0/048$) و بین توافق‌پذیری و فرسودگی تحصیلی

جدول ۱. ضرایب همبستگی ویژگی‌های شخصیتی با فرسودگی تحصیلی

متغیر ملاک (فرسودگی تحصیلی)			متغیرهای پیش‌بین
n	p	r	
۲۰۰	۰/۰۱۴	۰/۱۵۴	توافق‌پذیری
۲۰۰	۰/۰۲۰	-۰/۱۴۵	برونگرایی
۲۰۰	۰/۰۲۲	-۰/۱۴۳	باز بودن
۲۰۰	۰/۰۳۶	-۰/۰۲۵	وجدانی بودن
۲۰۰	۰/۰۲۴	۰/۱۴۰	روان رنجور خویی

- 1- Exhaustion at schoolwork
- 2- Cynicism toward the meaning of school
- 3- Sense of inadequacy at school
- 4- General perceived self-Efficacy
- 5- Schwarzer & Jerusalem

($p=0/029$, $r=0/154$)، همبستگی مثبت، اما بین ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و فرسودگی تحصیلی ($p=0/04$, $r=-0/145$)، بین وجدانی بودن و فرسودگی تحصیلی ($p=0/025$) - ($p=0/021$, $r=0/171$) و بین باز بودن و فرسودگی تحصیلی ($p=0/044$, $r=-0/143$) رابطه‌ی منفی و معنی‌داری وجود دارد. بنابراین، نتیجه‌های به دست آمده، فرضیه‌های ۱، ۲، ۴ و ۵ را تأیید و فرضیه ۳ را رد می‌کنند.

برای آزمون فرضیه ۶ از روش تحلیل رگرسیون استفاده شده است که نتیجه‌های آن در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۲. نتیجه‌های تحلیل رگرسیون متغیرهای پیش‌بین (توافق‌پذیری، برون‌گرایی، باز بودن، وجدانی بودن و روان‌آزرده‌خوبی) با فرسودگی تحصیلی به روش ورود

ضرایب رگرسیون (β) و (B)					F P	RS	MR	شاخص آماري پیش‌بین‌ها
۵	۴	۳	۲	۱				
-	-	-	-	$B=0/285$ $\beta=0/154$ $t=2/19$ $p=0/029$	$F=4/82$ $p<0/02$	0/024	0/154	توافق‌پذیری
-	-	-	$B=-0/345$ $\beta=-0/233$ $t=-3/15$ $p=0/002$	$B=0/443$ $\beta=0/239$ $t=3/24$ $p=0/001$	$F=7/50$ $p<0/001$	0/071	0/266	توافق‌پذیری و برون‌گرایی
-	-	$B=-0/218$ $\beta=-0/128$ $t=1/66$ $p=0/09$	$B=-0/269$ $\beta=-0/182$ $t=-2/28$ $p=0/02$	$B=0/469$ $\beta=0/254$ $t=3/43$ $p=0/001$	$F=5/97$ $p<0/001$	0/084	0/289	توافق‌پذیری، برون‌گرایی و باز بودن
-	$B=0/166$ $\beta=0/105$ $t=1/41$ $p=0/16$	$B=-0/230$ $\beta=-0/135$ $t=1/76$ $p=0/079$	$B=-0/267$ $\beta=-0/180$ $t=-2/26$ $p=0/024$	$B=0/393$ $\beta=0/212$ $t=2/67$ $p=0/008$	$F=5/002$ $p<0/001$	0/093	0/305	توافق‌پذیری، برون‌گرایی، باز بودن و روان رنجورخوبی
$B=-0/002$ $\beta=-0/004$ $t=-0/023$ $p=0/98$	$B=0/106$ $\beta=0/106$ $t=1/38$ $p=0/166$	$B=-0/230$ $\beta=-0/135$ $t=-1/074$ $p=0/083$	$B=-0/267$ $\beta=-0/181$ $t=-2/24$ $p=0/026$	$B=0/393$ $\beta=0/212$ $t=2/66$ $p=0/008$	$F=3/18$ $p<0/002$	0/093	0/305	توافق‌پذیری، برون‌گرایی، باز بودن، روان رنجورخوبی و وجدانی بودن

نتیجه‌های حاصل از تحلیل رگرسیون با روش ورود نشان می‌دهد که بین متغیرهای پیش‌بین (توافق‌پذیری، برون‌گرایی، باز بودن، روان رنجورخویی و وجدانی بودن) با فرسودگی تحصیلی ضریب همبستگی چندگانه ($MR=0/305$) وجود دارد که در سطح $p<0/001$ معنی‌دار است. در مجموع این پنج متغیر پیش‌بین، $0/093$ واریانس متغیر ملاک یعنی فرسودگی تحصیلی را تبیین می‌کنند. نتیجه‌های مربوط به ضرایب رگرسیون مندرج در سطر آخر جدول ۲ نشان می‌دهد که از بین پنج متغیر پیش‌بین، فقط توافق‌پذیری و برون‌گرایی به طور معنی‌داری واریانس فرسودگی تحصیلی را تبیین می‌کنند و سایر متغیرها نقشی در تبیین این متغیر ندارند. لازم به توضیح است که در روش گام به گام نیز از میان ۵ ویژگی شخصیتی تنها دو ویژگی توافق‌پذیری و برون‌گرایی دارای وزن معنی‌داری در پیش‌بینی متغیر فرسودگی تحصیلی بودند. بنابراین به منظور رعایت اختصار از ارائه‌ی نتیجه‌های تحلیل رگرسیون با روش گام به گام خودداری می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که ویژگی‌های شخصیتی روان رنجورخویی و توافق‌پذیری با فرسودگی تحصیلی همبستگی مثبت و برون‌گرایی و باز بودن با فرسودگی تحصیلی، همبستگی منفی دارند. بین ویژگی شخصیتی وجدانی بودن و فرسودگی تحصیلی همبستگی معنی‌داری به دست نیامد. همچنین، نتیجه‌ی رگرسیون چند متغیری نشان داده است که عامل‌های شخصیتی توافق‌پذیری و برون‌گرایی بهترین پیش‌بین کننده‌ی فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان به شمار می‌روند. به استثنای نتیجه‌های به دست آمده در خصوص ویژگی‌های شخصیتی توافق‌پذیری و وجدانی بودن، سایر نتیجه‌های به دست آمده در این پژوهش با نتیجه‌های پژوهش‌های انجام شده‌ی قبلی در خارج از کشور همخوانی دارند (برای نمونه میچلسون و برنز ۱۹۹۸، بوریش ۲۰۰).

افراد دارای ویژگی توافق‌پذیری، افرادی هستند که معمولاً خوش طینت، خوش‌بین، نوع دوست، متعادل، فروتن و بخشنده هستند (بوتوین، باس و شاکلفورد^۱، ۱۹۹۷). نتیجه‌ی به

دست آمده در این پژوهش در خصوص رابطه‌ی توافق‌پذیری و فرسودگی تحصیلی، با تحقیق‌های قبلی همسو نیست. پیدمونت (۱۹۹۳) به این نتیجه رسید که عامل شخصیتی توافق‌پذیری با خستگی هیجانی همبستگی منفی دارد. همچنین در پژوهش دری و همکاران (۱۹۹۶)، بین عامل شخصیتی توافق‌پذیری و مسخ شخصیت یک، رابطه‌ی منفی به دست آمده است. برای تبیین ارتباط مثبت میان توافق‌پذیری با فرسودگی تحصیلی، می‌توان گفت که شاید صفت توافق‌پذیری به نوعی با عدم ابراز وجود و احساس تسلیم در میان همسالان و در مقابل معلم در مدرسه شود که این حالت زمینه ساز فشار روانی و در نتیجه فرسودگی گردد. اگر این تبیین به واقعیت نزدیک باشد و یا اگر نتیجه‌های مشابه در آینده تکرار پذیر شود، باید برای کاهش توافق‌پذیری منفعلانه‌ی دانش‌آموزان در محیط‌های آموزشی چاره‌اندیشی کرد. به عبارت دیگر، ابراز مخالفت با حجم زیاد مطالب درسی و آزمون‌های دشوار، تقاضا از معلم برای تکرار درس، کمک جویی از همسالان و در یک کلام، آموزش ابراز وجود سالم می‌تواند به احساس خودبستگی و کنترل داشتن در محیط مدرسه به دانش‌آموزان کمک نماید و به طور غیرمستقیم مانع فرسودگی تحصیلی شود. به همین دلیل لازم است که پژوهش‌های بیشتری در این زمینه انجام گیرد. اما در مورد همبستگی مثبت ویژگی شخصیتی روان رنجورخویی با فرسودگی تحصیلی، تردیدی وجود ندارد و نتیجه‌ی به دست آمده در این تحقیق در این خصوص، همسو با تحقیق‌های انجام شده قبلی در خارج از کشور (ملیز و هوبز ۱۹۹۸، بوریش ۲۰۰۲) است. اینکه چرا چنین رابطه‌ی احتمالی به نظر می‌رسد، به ماهیت ویژگی نرووتیک و فرسودگی مربوط است. فرد روان رنجور خویی، مدام خود را سرزنش می‌کند و در برخورد با وقایع روزمره، به ویژه وقایع مربوط به امور تحصیلی، استرس و اضطراب زیادی را تجربه می‌کند و این می‌تواند به کاهش کفایت شخصی و بدبینی نسبت به فعالیت‌های مدرسه شود که طبق نظر ساملا- آرو و همکاران (۲۰۰۹)، از عامل‌های مهم فرسودگی تحصیلی است.

همچنان که گفته شد، نتیجه‌ی پژوهش نشان داد که بین عامل‌های شخصیتی برون‌گرایی و باز بودن و فرسودگی تحصیلی، رابطه‌ی منفی وجود دارد. افراد برون‌گرا، افرادی هستند پرنرژی، اجتماعی، بشاش و با روحیه. این ویژگی‌ها احتمال فرسودگی را کاهش می‌دهند.

افراد باز نیز، افرادی هستند که دوست دارند تجربه‌های خود را با دیگران در میان بگذارند و تمایل به کسب تجربه‌های جدید دارند. این ویژگی‌ها احتمال فرسودگی را کاهش می‌دهند.

در این پژوهش بین عامل شخصیتی وجدانی بودن و فرسودگی تحصیلی همبستگی معنی‌داری به دست نیامد. افراد دارای ویژگی با وجدان بودن، افرادی هستند وظیفه‌شناس و منظم که رفتارهای معطوف به هدف دارند. در پژوهش بیکر و همکاران (۲۰۰۲)، بین عامل شخصیتی وجدانی بودن و کفایت شخصی همبستگی مثبتی به دست آمده است. پیدمونت (۱۹۹۳)، دری و همکاران (۱۹۹۶) و دری و همکاران (۲۰۰۳)، نشان داده‌اند که بین عامل شخصیتی وجدانی بودن و کفایت شخصی همبستگی مثبت وجود دارد. در یک پژوهش دیگر، لپاین و همکاران (۲۰۰۴) به این نتیجه رسیدند که بین عامل شخصیتی وجدانی بودن و خستگی هیجانی همبستگی منفی وجود دارد. بنابراین، نتیجه‌ی به دست آمده در این پژوهش با پژوهش‌های انجام شده‌ی قبلی، همخوانی ندارد. در تبیین رابطه‌ی غیر معنی‌دار وجدانی بودن با فرسودگی می‌توان گفت که احتمالاً این سازه با ایجاد تقید به انجام وظیفه و سخت‌کوشی، ممکن است در برخی از دانش‌آموزان که توانایی یا روش درس خواندن مناسبی ندارند تولید خستگی و در برخی دیگر به احساس موفقیت کمک نماید. شاید این اثر واکنشی دو گانه‌ی وجدانی بودن موجب تضعیف همبستگی میان این دو سازه شود. بنابراین، موضوع همچنان محل سؤال است و نیاز به بررسی‌های پژوهشی بیشتری دارد. با توجه به نتیجه‌های به دست آمده در این پژوهش، پیشنهاد می‌شود که دانش‌آموزانی که دارای ویژگی شخصیتی روان رنجورخویی هستند، مورد توجه قرار گرفته و یا به مراکز مشاوره معرفی شوند تا با کمک به آنها، احتمال دچار شدن به فرسودگی تحصیلی کاهش داده شود. همچنین به دانش‌آموزان آموزش داده شود که از لحاظ اجتماعی، نقش فعال‌تری را ایفا نموده و تجربه‌های خود را با دیگران در میان بگذارند. همچنین پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران علاقمند به این حوزه، به منظور درک روشن‌تر و بهتری از فرسودگی تحصیلی، رابطه این متغیر را با سایر ویژگی‌های شخصیتی بررسی نمایند.

منابع

فارسی

- پروین، لارسن (۱۹۸۹). *روان‌شناسی شخصیت*. ترجمه محمدجواد جوادی و پروین کدیور (۱۳۷۸). تهران: انتشارات رسا.
- سرمد، زهره، بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۶). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، چاپ چهاردهم، تهران: مؤسسه انتشارات آگاه.
- عطار، یوسفعلی، امان‌الهی فرد، عباس و مهرابی‌زاده هنرمند، مهناز (۱۳۸۵). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عوامل فردی، خانوادگی با رضایت زناشویی در کارکنان اداره‌های دولتی شهر اهواز. *مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*. دوره سوم. سال سیزدهم. شماره ۳.
- کیامهر، جواد (۱۳۸۱). *هنجاریابی فرم کوتاه پرسشنامه پنج‌عاملی نئو و بررسی ساختار عاملی آن در بین دانشجویان علوم انسانی دانشگاه‌های تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد سنجش و اندازه‌گیری دانشگاه علامه طباطبائی تهران.

لاتین

- Durán, A., Extremera, N., Rey, L., Fernández-Berrocal, P., & Montalbán, F. M. (2006). Predicting academic burnout and engagement in educational settings: assessing the incremental validity of perceived emotional intelligence beyond perceived stress and general self-efficacy. *Psicothema, 18*, 158-164.
- Bakker, A. B., Demerouti, E., & Schaufeli, W. B. (2002). The validity of the Maslach Burnout Inventory- General survey: An Internet study. *Anxiety, Stress, and Coping, 15*, 245-260.
- Buhler, K. E., & Land, T. (2003). Burnout and personality in intensive care: An empirical study. *Hospital Topics: Research and Perspectives on Health Care, 81*, 5-12.
- Burisch, M. (2002). A longitudinal study of burnout. *Work & Stress, 16*, 1-17.
- Botwin, M. D., Buss, D. M., & Shackelford, T. K. (1997). Personality & mate preferences: Five factor in mate selection & marital satisfaction. *Journal of Personality, 65*, 107-130.

- Costa, P., & McCare, R. (1999). *Inventario NEO reducido de cinco. Manual profesional* Madrid, TEA Ediciones.
- Costa, P., & McCrae, R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PIR) and NEO Five Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Deary, I. J., Blenkin, H., Agius, R. M., Endler, N. S., Zealley, H., & Wood, R. (1996). Models of job-related stress and personal achievement among consultant doctors. *British Journal of Psychology*, 87, 3–29.
- Deary, I. J., Watson, R., & Hogston, R. (2003). A longitudinal cohort study of burnout and attrition in nursing students. *Journal of Advanced Nursing*, 43, 71–81.
- Eastburg, M. C., Williamson, M., Gorsuch, R., & Ridley, C. (1994). Social support, personality and burnout in nurses. *Journal of Applied Social Psychology*, 24, 1233–1250.
- Francis, L. J., Loudon, S., & Rutledge, C. (2004). Burnout among Roman Catholic parochial clergy in England and Wales: Myth or reality? *Review of Religious Research*, 46, 5–19.
- Freudenberger, H. J. (1974). Staff burnout. *Journal of Social Issues*, 30, 159–165.
- LePine, J. A., LePine, M., & Jackson, C. L. (2004). Challenge and hindrance stress: Relationships with exhaustion, motivation to learn, and learning performance. *Journal of Applied Psychology*, 89, 883–891.
- Maslach, C., & Goldberg, J. (1998). Prevention of burnout. *New perspectives Applied & preventive Psychology*, 7, 63–74.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1985). Updating Norman, s "adequate taxonomy": Intelligence and personality dimensions in natural language and questionnaires. *Journal of personality and Social psychology*, 49, 710-721.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (2004). "A contemplated revision of the NEO Five-Factor Inventory". *Personality and Individual Differences*, 36 (3): 587–596.
- Michielsen, H. J., Willemsen, T. M., Croon, M. A., De Vries, J., & Van Heck, G. L. (2004). Determinants of general fatigue and emotional exhaustion: A prospective study. *Psychology and Health*, 19, 223–235.
- Mills, L & Huebner, E. (1998). A prospective study of personality, occupational stressor & burnout among school psychology practitioners. *Journal of School Psychology*, 36, 103-120.

- Mitchelson, J. K. & Burns, L. R. (1998). Career mothers and perfectionism: Stress at work and at home, *Personality and Individual Difference* 25, 477-485.
- Piedmont, R. L. (1993). A longitudinal analysis of burnout in the health care setting: The role of personal dispositions. *Journal of Personality Assessment*, 61, 457-473.
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Leskinen, E., & Nurmi, J. E. (2009). School- Burnout Inventory (SBI). *European Journal of Psychological Assessment*, 25 (1): 48-57.
- Schaufeli, W. B., Martínez, I., Marqués-Pinto, A., Salanova, M., & Bakker, A. B. (2002). Burnout and engagement in university students: a cross national study. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 33, 464-481.
- schaufeli, W. B., Salanova, M., González-Romá, V., & Bakker, A. B. (2002). He measurement of engagement and burnout: a confirmative analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3, 71-92.
- Shimizutani, M., Odagiri, Y., Ohya, Y., Shimomitsu, T., Kristensen, T., Maruta, T., & Iimori, M. (2002). Relationship of Nurse Burnout with Personality Characteristics and Coping Behaviors. *The Journal of Social Psychology*, 135 (5), xxx-xxx.
- Zellars, K. L., Perrewe, P. L., & Hochwarter, W. A. (2000). Burnout in health care: The role of the five factors of personality. *Journal of Applied Social Psychology*, 30 (8): 1570-1598.
- Zhang, Y., Gan, Y., & Cham, H. (2007). Perfectionism, Academic Burnout and Engagement among Chinese College Students: A Structural Equation Modeling Analysis. *Personality and Individual Difference*, 43 (6), 1529-1540.